

IV. ÖSZTALY.

A tanítás anyaga: őszi termések. (Kirándulás alapján.)

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. A kiránduláson látottak felújítása, megbeszélése.

b) Áthajlás. Annyi sok mindenféle termést láttunk, most hát szedjük rendbe őket.

c) Célkitűzés. Beszéljünk ma az őszi termésekről.

II. *Tárgyalás.* a) Gyümölcsök. Milyen gyümölcsöket látunk ősszel? Milyen részei vannak a fának? (Gyökér, törzs, ágak, levél, virág.) Mi fejlődik a virágból? (Gyümölcs.) Mire való a gyökér, törzs, levél, virág? A virág, majd a belőle fejlődő gyümölcs révén gondoskodik a növény utódairól. Mit csinálunk mi a fák gyümölcseivel? Hát a szilva, barack, dió, alma, szőlő is virág volt valamikor? Hogyan lett a virágból ilyen húsos gyümölcs? A növény óvja, félti, védelmezi az utódját biztosító magvait. Ezért különféle módon gondoskodik azok védelméről. A szilva magvát hol látjuk? Mivel védi a szilvafa magvait? (Erős csonthéjjal.) Ismertek-e más ilyen csontos héjú gyümölcsöt is? (Ringló, duráncai és veresszilva, cseresznye, meggy.) Mindegyik gyümölcs csonthéja fölött mit találunk? Húsos részt. Hát ez mire való, mit gondoltok? A madarak is megeszik a rajtuk levő húsos részt s ezáltal önkénytelenül is terjesztik, széthordják a magvakat. (A maghoz csak akkor jutnának, ha előbb a csontkemény héjat széttörnék.) Mire való hát a csonthéj a magvakon? (Védelmet nyújt a magnak addig, míg kicserázhat.)

Az alma is csonthéjú gyümölcs? Mit találunk a belsejében? (Szemléltetés.) Ha kettévágjuk az almát, belsejében hártvány *csutkát* találunk, mely öt rekeszből áll. Mit találunk az egyes rekeszekben? (2–2 magot.) Itt a csutka a tulajdonképeni termés, mert ez a virág magházából keletkezett. A csutkát körülvevő húsos rész nem egyéb, mint az elhúsosodott vacok. (Szemléltetés.) Ezen ült a virág valamikor. Az ilyen termést, amelyben a terméshez a vacok is hozzájárult, *almatermésnek* nevezzük. Ismertek-e más almatermést is? (Körte, vadkörte, birsalma, naspolya, berkenye. (Szemléltetés.)

Melyik az őszi legkedvesebb gyümölcse? (A szőlő.) Hát a szőlőnek milyen termése van? (Bogyó.) Min vannak az egyes bogyók? (Fürtön.) A szőlőnél a leveses bogyóban vannak a magvak. Az ilyen termésnek bogyótermés a neve. Ismertek-e más bogyótermést is? (Egres vagy köszméte, ribiszke, de bogyótermése van a paradicsomnak, sőt a töknek, dinnyének (sárga és görög), meg az uborkának is!)

b) Száraz termések. Mit látunk a kertekben? Milyen termése van a babnak? Nem láttatok, mikor zölden főzte édes-

anyátok? Az ilyen termést hüvelytermésnek mondjuk. Ha a hüvely megérik, megszárad (száraz termés), a hegyétől két-felé hasad, hogy a benne levő magvak, a babszemek kihulljanak. Ismertek-e még más, a babhoz hasonló hüvelytermést? (Borsó, lencse.) A bab, borsó meg a lencse nagyon fontos táplálóanyagaink, nemcsak frissen, de télire eltéve is szívesen megesszük. A hüvelytermés tehát milyen termésnek mondható? (Száraz termés.) Milyen termés volt a csonthéjas és bogyó termés ezzel szemben? (Húsos.)

Már nem láttunk, de nagyon szeretjük s kertünkben virágzott nyáron a mák is! Milyen termése van a máknak? (Szemléltetés.) A mákfej vagy tok belsejében hosszú léceket, választófalakat láthatunk. Ezeket fejlődtek ki a magvak, amelyek azután érett, száraz korukban lehullottak a tok alá. De van olyan mák is, amelynek tokján, a korona alatt apró lyukak keletkeznek. Ez arra való, hogy a szélben a magvak, az apró lyukakon keresztül könnyen kiszóródhassanak. (Hasonlat: cukorhintő, sóhintő stb.)

Ismeritek-e a mogyorót? Milyen annak a termése? Úgy mondjuk: *makktermése* van a mogyorónak is, a gesztenyének is. Milyen fának van makkja? (Tölgy.) Ezt is makktermésnek mondjuk. Hát a gabonának milyen a termése? (Szemtermés.)

III. Összefoglalás. Most hát foglaljuk össze, milyen terméseket ismertünk meg:

Vannak: I. *Húsos termések*,

II. *Száraz termések*.

I. *Húsos termések* lehetnek: csonthéjasok (szilva, barack, cseresznye, meggy, dió),
almatermés (alma, körte, birsalma),
bogyótermés (szőlő, egres, ribiszke, paradicsom),
töktermés (tök, dinnye, uborka).

II. *Száraz termések*: hüvelytermés (bab, borsó, lencse),
toktermés (mák),
makktermés (mogyoró, szelidgesztenye),
szemtermés (búza, rozs, árpa, zab, kukorica).

Helyesírás.

IV. OSZTALY.

A tanítás anyaga: a hosszú és rövid mássalhangzók írása.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. A rövid és hosszú magánhangzók írásáról tanultak felújítása, számonkérése.

b) Célkitűzés. Nemcsak a magán-, hanem a mássalhangzók hosszúságára és rövidségére is vigyáznunk kell írás közben! Erről beszélünk ma.

II. *Tárgyalás.* a) Rávezetés példamondatokon. (Az egyes példamondatokat leírás után megbeszéljük.)